

HETE MOED EN HEFTIGE HITSIGHEID

Shakespeares *Venus and Adonis*
vertaald door Hafid Bouazza

Hafid Bouazza verblijdde ons al eerder met prachtige, eloquente vertalingen van William Shakespeares *Othello* en Christopher Marlowes *The Masacre at Paris*. Hij munt uit in het gebruik van een lyrische, bloemrijke stijl. In zijn roman *Paravion* nam hij de lezer op sleeptouw met creatief, zintuiglijk taalgebruik. Wie zou er dan beter geschikt zijn om het lange, exuberante gedicht *Venus and Adonis* van William Shakespeare in het Nederlands om te zetten? Dit vroege werk van Shakespeare dompelt de lezer onder in een vloed van metaforen, vergelijkingen en lyrische beschrijvingen. Het is dan ook een beetje teleurstellend te moeten constateren dat Bouazza zich heeft beperkt tot een letterlijke, verklarende vertaling.

Venus and Adonis is een erotisch verhalend gedicht waarvoor Shakespeare de stof ontleende aan de *Metamorfosen* van Ovidius, die overigens zijn favoriete auteur uit de Oudheid was. Het idyllische verhaal van Venus en Adonis eindigt op een bloedige manier wanneer de jager Adonis gedood wordt door een everzwijn. Uit diens bloed en een nectar waarmee Venus het vermengt, ontspringt een rode bloem die zij aan haar borst wil koesteren. Het bijzondere van Shakespeares versie is dat hij een Adonis beschrijft die helemaal niet wil weten van Venus' liefde. Adonis' weigering om op haar heftige verleidingspogingen in te gaan, is niet alleen de kern van het gedicht, maar geeft er ook een ietwat komische dimensie aan. Ze geeft Shakespeare ook de mogelijkheid een thema te verwerken dat in de sonnetten veel voorkomt: de noodzaak om door procreatie de schoonheid van een jongeling niet verloren te laten gaan.

Maar wie gehoopt had dat Bouazza met zijn kleurrijke stijl en zintuiglijke vermogen voor een persoonlijke, creatieve hertaling zou hebben gezorgd, komt bedrogen uit. Hij heeft, integendeel, gekozen voor een versie die zo dicht mogelijk bij het origineel blijft; vaak geeft hij een verklarende

Illustratie van Marlene Dumas
uit het besproken boek

Wie hoopt dat Bouazza met zijn kleurrijke stijl en zintuiglijke vermogen voor een persoonlijke, creatieve hertaling zorgt, komt bedrogen uit

vertaling. Het lijkt erop dat Bouazza's tekst, afgedrukt naast de Engelse, bedoeld is als hulp bij het lezen. Hij past helemaal geen versificatie of rijm toe. Hij vertaalt gewoon regel na regel. Dat is natuurlijk al een heel karwei waar hij zich behoorlijk van kwijt, al noteerde ik toch een paar fouten. Zo komt het mij voor dat het vers "Geen visser dan de onvolgroeide spaart de kleine vissen" het tegenovergestelde uitdrukt van "No fisher but the ungrown fry forbears". In de verzen "He with ber plenty press'd, she faint with dearth, / Their lips together glued, fall to the earth" is *fall* meervoud en vallen beide geliefden samen op de grond. Bij Bouazza staat er "Hij ... valt op de grond".

In zijn hang naar een letterlijke weergave gaat de auteur soms zo ver dat hij bijvoorbeeld "unyielding

heart” in het onmogelijke “onovergeeflijk hart” vertaalt. Daar ligt “onverzettelijk” toch voor de hand. Bouazza’s uitgangspunt leidt in het algemeen tot een vrij stroeve, soms onhandige vertaling. Verrassend daarbij is dat ze af en toe toch wat archaïsch is: “het ooft van de aarde”; “Nu was haar koon nog bleek”.

Er zijn natuurlijk ook fraaie vondsten, zoals de vertaling van “park” in “lusthof” in een van de meest erotische passages van het gedicht. Ook de passage waar Shakespeare Adonis’ paard beschrijft dat zich losrukt om op een mooie merrie af te gaan, is levendig vertaald, onder meer door het gebruik van alliteraties die het verlies van het rijm compenseren:

Zijn oren gespitst, zijn hangende
gevlochten manen
Staan nu rechtop op zijn sierlijk gekrulde
kruintokken;
... Zijn oog dat smalend glinstert als een vuur
Toont zijn hete moed en zijn heftige hitsigheid.

Shakespeares gedicht wordt ook gekenmerkt door een snelle beweging, vaak in de hand gewerkt door frases als “*by this*” en “*with this*” aan het begin van het vers. Die snelheid en lichtheid gaan verloren in de soms omslachtige vertaling. Dat blijkt al in de eerste strofe. De verzen “*Sick-thoughted Venus makes amain unto him, / And like a bold-fac’d suitor ’gins to woo him*” luiden bij Bouazza: “Venus, minneziek, ijlt zich naar hem toe, / En begint, het gezicht onverschrokken als dat van een verzoeker, hem te vrijen.”

Een bijzonder aspect van deze publicatie is dat de tekst aangevuld wordt met tekeningen van de Zuid-Afrikaanse kunstenares Marlene Dumas. Het zijn niet zomaar mooie plaatjes, maar treffende zwart-witbeelden, waaruit een duistere kracht spreekt. Ook in Shakespeares verhaal, hoe lichtvochtig en charmant ook, schuilt een verontrustende kant, niet het minst in de bijna gewelddadige wijze

waarop Venus haar geliefde tracht te overmeesteren. Ongeveer halfweg het gedicht, bij de scènes waar Venus de jongeling tracht in te palmen, krijgen we een prachtige tekening van het kussende paar: een beeld van tederheid waarbij men tegelijk op de voorgrond een vervaarlijk grijpende hand ziet. Een sterk, bijna abstract beeld is de tekening bij het moment waarop Adonis Venus verlaten heeft: het is één donkere schreeuw van wanhoop.

Aan het slot van het verhaal, wanneer uit het bloed van Adonis een anemoon opbloeit, staat in de tekst:

uit het bloed dat op de grond verspild lag,
Bloeide een purperen bloem op, gevlekt met wit,
Die sterk leek op zijn bleke wangen en het bloed
Dat in ronde druppels op hun witheid stond.

Wit en rood worden beklemtoond, maar in de tekening van Dumas bij deze passage zien we slechts een heel donkere bloem waarop we een miniem stipje wit kunnen ontwaren. Het zegt iets over de kijk van de kunstenares op het gedicht.

Dit fraai uitgegeven boek bevat ook nog een paar appendices, waaronder de tekst van Ovidius en de Engelse vertaling van Arthur Golding die in 1567 verschenen was.

JOZEF DE VOS

WILLIAM SHAKESPEARE, *Venus & Adonis*, vertaald, van commentaar en een nawoord voorzien door Hafid Bouazza, geïllustreerd door Marlene Dumas, Athenaeum-Polak & Van Genneep, Amsterdam, 2016, 143 p.